

JUNIMEA BUCOVINEANĂ- O SOCIETATE CULTURALĂ A STUDENȚILOR DIN CERNĂUȚI

DAN JUMARĂ

Teritoriul rupt de Moldova de către Imperiul habsburgic, prin convenția turco - austriacă din 7 mai 1775, a cunoscut, funcție de formele de guvernământ, mai multe perioade.

Timp de zece ani, după anexare, Ținutul Cernăuților și o bună parte din Ținutul Sucevei, numite de atunci Bucovina, au avut o administrație militară. S-a căutat integrarea acestui teritoriu în sistemul economic, administrativ și politic austriac. S-au făcut atunci masive colonizări cu străini, s-au desființat mănăstirile ortodoxe ce constituiau puternice focare de spiritualitate românească, s-au preluat toate pârghiile vieții social economice, politice și militare ale Bucovinei, folosindu-se metode de convingere sau de constrângere.

A urmat apoi cea mai nefastă perioadă din istoria Bucovinei: încorporarea la Galiția. Procesul de deznaționalizare, de distrugere a tradiției românești, în special în afara economicului, s-a accentuat. Limba română, deși limbă a populației majoritare, a fost exclusă treptat din școli, din biserici, din instituțiile publice. S-a încercat chiar distrugerea monumentelor istorice, urmărindu-se ștergerea din memoria românilor a trecutului lor.

Nenumăratele proteste și strădanii ale populației românești, culminând cu mișcarea revoluționară de la 1848, aveau să ducă la declanșarea unui proces, anevoios, dar urmărit cu consecvență, ce a culminat cu separarea provinciei de Galiția și crearea unui Ducat autonom al Bucovinei cu capitala la Cernăuți. Constituția austriacă din 1849 a favorizat renașterea românismului, dar aceasta a fost curând stopată de guvernul absolutist. S-a încercat chiar, în 1860, realipirea Bucovinei la Galiția și numai puternicile manifestări de protest ale românilor au oprit punerea în practică a acestui proiect. Abia prin Constituția din 26 februarie 1861 Bucovina a fost declarată provincie autonomă a Casei de Austria, având o Dietă proprie, în frunte cu un căpitan al țării; un guvernator, cu titlul de președinte al țării, era

reprezentantul guvernului de la Viena. Acest regim dualist a rămas în vigoare până în 1918. Odată cu instaurarea acestei forme de guvernământ, spre deosebire de conaționali lor din Transilvania și Basarabia, românii din Bucovina n-au dus numai o viață națională, religioasă și culturală proprie, ci și o viață politică aparte, patria lor fiind recunoscută ca o provincie autonomă, cu statut propriu, cu stemă și drapel proprii, împăratul de la Viena intitulându-se Duce-Herzog al Bucovinei¹.

După cum remarca istoricul Ion Nistor, este demnă de admirat voința poporului român din Bucovina, care, în pofida greutăților prin care a trecut, a păstrat moștenirea strămoșească cea mai de preț: limba, credința, datinile și obiceiurile. S-au desprins, din rîndurile poporului, intelectualii români, care au întreținut vie conștiința națională românească pînă la unirea cu România, la care au avut o contribuție majoră.

Unul dintre principalele mijloace prin care s-a desfășurat activitatea de promovare a valorilor naționale a fost acțiunea educativă a asociațiilor și societăților culturale. Semnificația și rolul unor asemenea instituții, în plan social, decurg din preocupările de culturalizare, educație și formare a cetățenilor. Cunoașterea originii poporului și a limbii române, dezvoltarea creației literare și științifice în limba națională, lupta pentru recunoașterea drepturilor fundamentale ale românilor aflați sub dominație străină, modernizarea societății românești cu instituții culturale și științifice moderne, lupta pentru progres, independență, suveranitate națională, au fost obiective generale, aflate mereu în prim-planul preocupărilor cluburilor, ligilor, asociațiilor sau societăților².

Instituțiile de acest gen au reprezentat și mai mult în teritoriile aflate, pentru perioade mai scurte sau mai îndelungate, sub dominație străină. Ele s-au constituit în adevărate focare de afirmare și cultivare a conștiinței de neam, de încurajare și sprijinire a învățământului și culturii în limba română, fiind adevărate centre de emancipare națională.

În Bucovina, după o lungă perioadă în care guvernul imperial a încercat eliminarea cât mai completă a autohtonismului, terenul pentru înființarea instituțiilor asociative a fost pregătit de pașoptiști. Aceștia au reușit să se manifeste cu pregnanță în planul renașterii naționale pînă la sfârșitul anului 1851, când, o dată cu reintroducerea absolutismului, manifestările naționale au fost reduse la tăcere. Instaurarea regimului constituțional din 1861 – inaugura o etapă de redeşeptare națională în

¹ I. Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991, p. 5.

² P. Dan, *Asociații, cluburi, ligi, societăți. Dicționar cronologic*, București, 1983, p. 5.

Bucovina. Ca un rezultat firesc al ideilor naționaliste promovate de Aron Pumnul și propagate de I. Gh. Sbirea și frații Hurmuzachi, ca expresie a protestului intelectualilor români din Bucovina față de neglijarea limbii române în școală și serviciile publice, ca reacție a instinctului național împotriva tentativelor de înstrăinare, apărea în 1862, cea dintâi societate culturală românească bucovineană: *Reuniunea română de lectură* din Cernăuți, devenită peste câțiva ani *Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina*.

Activitatea culturală a Societății a îmbrăcat forme variate, între care enumerăm: prelegerile publice, înființarea unui cabinet de lectură, înzestrat cu ziare și reviste în limba română; crearea unei biblioteci proprii, cuprinzând tipărituri în limba română și în limbi străine; înființarea unor fundații prin care se acordau burse elevilor și studenților români; cumpărarea unui imobil impozant, în care și-au desfășurat apoi activitatea mai toate societățile românești; publicarea unor gazete românești; alcătuirea de manuale pentru uzul școlilor românești; tipărirea de cărți în limba română; înființarea de instituții școlare. În acest context *Societatea pentru cultură* a dus o intensă activitate pentru înființarea, la Cernăuți, a unei universități, cu limba de predare română³.

Instituția de învățământ superior avea să fie deschisă în anul 1875, având însă un pronunțat caracter german. Gazeta vieneză „Neue Freie Presse” afirma chiar deschis că scopul universității era „de a desăvârși germanizarea Bucovinei și de a arunca raze civilizatoare asupra Moldovei și Basarabiei”⁴.

În cadrul celor trei facultăți (teologică, juridică și filozofică) funcționau 18 profesori, din care jumătate erau români, de la Facultatea de Teologie. În primul an de activitate, în 1875, s-au înscris 268 de studenți, dintre care românii, în număr de 53, formau grupul cel mai numeros⁵.

Urmând tradiția tuturor centrelor universitare ale vremii și studenții din Cernăuți au început a se grupa în societăți. Românii aveau deja o tradiție în domeniu. Societăți studențești românești ființau, de exemplu la München, Graz, Viena, Cluj, Gherla ș.a.m.d.

Cei care au meritul de a fi inițiatorii societăților studențești românești din Bucovina au fost Teodor V. Ștefanelli și Vasile Morariu,

³ C. Loghin, *Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina (1862-1942) la 80 de ani. Istorie și realizări*, Cernăuți, 1943, p. 172.

⁴ I. Nistor, *op. cit.*, p. 216.

⁵ *Ibidem*, p. 218.

care făcuseră parte din Societatea „România Jună”. Lua astfel ființă, la 22 decembrie 1875, la Cernăuți, *Societatea Academică „Arboroasa”*. Scopul societății, definit prin statut, era „perfecționarea reciprocă a membrilor săi pe țărmul național, literar, cultural, prin prelegeri literare, îndeletnicire în arta oratorică, susținerea unui cabinet de lectură și a unei biblioteci, aranjarea de petreceri, serate literar-declamatorice-muzicale, sprijinirea membrilor lipsiți de mijloace”⁶.

În conducerea Societății au activat studenții Ciprian Porumbescu, Gherasim Buliga, Ion Topală, Zaharia Voronca, Gh. Popescu, Dimitrie Onciul ș.a. În cei doi ani de existență a Societății, membrii acesteia și-au urmărit cu hotărâre obiectivele, stabilind legături, prin corespondență cu majoritatea societăților studențești ale românilor din Transilvania, România și din capitalele europene. La 1 octombrie 1877 o telegramă de condoleanțe era trimisă de arboroseni Primăriei Iași, cu ocazia comemorării a o sută de ani de la decapitarea celui care nu voise a ceda Bucovina austrieilor – Grigore Ghica Vodă. Considerat ca un act de trădare față de habsburgi, gestul avea să ducă la desființarea *Arboroasei*, la 11 noiembrie 1877. Z. Veronca, C. Morariu, O. Popescu, E. Sireteanu și Ciprian Porumbescu, membri ai comitetului de conducere, au fost arestați și judecați, dar, după 11 săptămâni de detenție, achitați⁷.

S-au scurs doar câteva luni, răgaz necesar pentru a analiza posibilitățile existente și pentru a elabora o nouă strategie în vederea atingerii țelurilor urmărite, după care studențimea română și-a făcut, iar, simțită prezența în viața culturală și socială din Țara Fagilor. Iarna anului 1878 marca, deci, începutul unei activități, care avea să dureze multe zeci de ani, pe tărâmul promovării spiritului național, al emancipării românilor din Bucovina.

La 7 decembrie 1878, în sala VI a Universității din Cernăuți sub președinția ad-hoc a lui Gherasim Buliga, se desfășura ședința constitutivă a *Societății Academice Junimea*. Înființată de foști arboroseni noua societate studențească era în toate (statut, imn festiv, deviză) urmașa *Arboroasei*, continuându-i și dezvoltându-i programul. Cu o oarecare întârziere, abia în 1881, primeau junimenii și averea strânsă de societatea desființată.

Primul comitet de conducere era format din: Dimitrie Onciul – președinte, Ștefan Cocinschi – vicepreședinte, Ciprian Porumbescu –

⁶ F. Doboș, *25 de ani de viață studențească, 21 mai 1905 – 21 mai 1930*, Cernăuți, 1930, p. 10.

⁷ T. Bălan, *Procesul „Arboroasel” 1875-1878*, Cernăuți, 1937, *passim*.

secretar, Teodor Bujor – casier și Metodi Luția – controlor⁸. Statutul aprobat cu Decretul guvernial nr. 11328, din 28 noiembrie 1878, a fost schimbat în 1894 și 1907, fiind adaptat cerințelor epocii. Membrii societății, împărțiți în onorari, fondatori, sprijinitori, emeritați și ordinari, și-au desfășurat activitatea în cadrul secțiilor înființate de-a lungul anilor. Astfel din 1878 funcționa secția literară, în 1901 lua ființă secția muzicală, în 1904 începea activitatea secției teatrale, în 1907 se înființa secția juridico-economică, iar în 1914 apărea și secția sportivă, axată pe gimnastică, scrimă și dansuri.

Deviza Societății era „Uniți să fim în cuget, Uniți în Dumnezeu”, amintind parcă de îndemnul „Horei Unirii”; membrii purtau o cocardă tricoloră, iar la rever aveau insignă cu inscripția „Vivat, crescat, floreat *Junimea*”. La serbările organizate studenții purtau adesea costume populare românești și arborau tricolorul⁹.

Cea dintâi ședință festivă a noii asociații studențești s-a desfășurat la 12 ianuarie 1879, la „Hotel zum Kronprinzen”.

Primii ani de activitate s-au desfășurat în condiții mai puțin prielnice, însă, la sfârșitul anului administrativ 1879-1880 studentul Teodor Bujor, președintele de atunci, putea afirma cu mândrie: „Junimea e menită să fie centrul de unire al academicienilor români din Cernăuți; ea a avut a se lupta pentru existența ei, dar a învins, și-a asigurat viitorul, spiritele membrilor s-au oțelit”¹⁰. În noiembrie 1880 Societatea avea 32 de membri activi, trei membri fondatori erau încă în activitate, 49 de membri sprijinitori și patru foști membri activi, deveniți membri emeritați. În acest an aceștia organizaseră: o ședință generală extraordinară, o ședință extraordinară, nouă ședințe ale comitetului, trei ședințe sociale, două literare, trei oficiale, două prelegeri literare, orațiuni, o declamațiune, critici. Și toate acestea, în lipsa unui local propriu.

Se pare că activitatea junimenilor se bucura de aprecieri favorabile, o dată ce, la 12 decembrie 1880, Dimitrie Onciul aflat la Viena, trimitea o scrisoare în care saluta „activitatea solidă a societății”¹¹. De altfel, în anul care a urmat, toți studenții români din Cernăuți, cu excepția

⁸ Em. D. Petrovici, *Societățile academice Românești din Bucovina forme ale luptei de emancipare socială și națională*, în *Anuarul Muzeului județean Suceava*, nr. VIII, 1981, p.359.

⁹ xxx *Raportul Societății – Academice Române „Junimea” din Cernăuți asupra anilor administrativi 1908/9, 1925/26*, Cernăuți, 1926, p. 14.

¹⁰ Arhivele Naționale Iași, colecția „Dugan”, ds. 4, f. 20.

¹¹ *Ibidem*, f. 25.

celor de la teologie, s-au înscris în societatea urmașă a *Arboroasei*. Era deci îndreptățit președintele Severin Procopovici să afirme că „*Junimea* a luat un avânt mare, devenind, pe baza principiilor ei cea mai mare și mai însemnată societate academică în Cernăuți”¹². Se puna, atunci, un mare accent pe cultivarea limbii „fără care cuvântul națiune n-are înțeles”.

Numărul studenților înscriși în societate crescuse. Erau 46 de membri activi, șase onorari, patru fondatori, șase emeritați și 12 sprijinitori. Manifestările organizate de aceștia aveau o audiență din ce în ce mai mare, încă din 1881 putându-se aprecia că tradiționala serată a *Junimii* „este și va fi cea mai frumoasă petrecere publică din Cernăuți”. Chiar personalități de seamă ale culturii române din Regat sunt interesate de inițiativele studenților români din Cernăuți, răspunzând cu plăcere la invitații sau venind din proprie inițiativă pentru a se întâlni cu ei. Astfel, la 4 decembrie 1881, se inaugura, în Reședința mitropolitană, cabinetul de lectură al *Junimii*, în prezența lui Gheorghe Sion¹³, la 11 februarie 1883 venea aici Titu Maiorescu, aducând în dar publicații ale Academiei Române; marea actriță Agatha Bârsescu a poposit și ea în mijlocul studenților, precum și Sextil Pușcariu, Nicolae Iorga, A. C. Cuza, M. Sadoveanu și mulți alții.

Membrii *Junimii* erau conștienți de menirea lor, explicit definită în noiembrie 1884 de Gheorghe Popovici: “puși în curentul unei civilizații străine avem o deosebită datorie morală: a cultiva sentimentul național și a întări legăturile naturale ce ne leagă de poporul nostru. Muncă, știință, solidaritate se cere de la junimeni”¹⁴. În aceiași ani junimienii s-au manifestat activ împotriva încercărilor guvernului de a muta Universitatea din Cernăuți la Brünn. Numărul lor crescuse la 57 de membri activi, 13 onorari, opt fondatori și șase emeritați.

Considerând cadrul asociativ drept o adevărată școală în slujba păstrării spiritualității naționale, studenții au început, din 1886, să fie preocupați de „a duce lumina dătătoare de viață (a culturii) și în căsuțele modeste ale poporului de la țară...”¹⁵.

La 29 iunie 1887 C. Gallin propunea introducerea regulamentului sub denumirea de *Coment*. Propunerea era acceptată, cu amendamentul ca acesta să fie supus unei revizuirii, de către o comisie formată din: D. Onciul, Gh. Popovici, T. Șefanelli, Turturean și C. Gallin. Motivul era conținutul „cam lung și neacomodat referințelor noastre”, precum și

¹² *Ibidem*, f. 23.

¹³ *Ibidem*, f. 29.

¹⁴ *Ibidem*, f. 38-39.

¹⁵ *Ibidem*, f. 47.

abundența de termeni tehnici „cu totul originali”¹⁶. După cum se vede, studenții nu duceau lipsă de spirit critic, nici chiar în cadrul intern.

Tinerii membri ai Societății erau conștienți că, așa cum sublinia Alexandru baron de Hurmuzachi, în 1889, „cultura este arma cea mai puternică”, iar „limba maternă e tezaurul cel mai neprețuit”¹⁷. De altfel, la 3 iulie 1894, prin decizia plenului Societății, s-a introdus examenul regulamentar. Se cerea cunoașterea statutului și a regulamentului, dar și a istoriei și a literaturii naționale. Se căuta astfel să se umple niște lacune din cultura studenților români, care, urmând licee străine, erau bine puși la punct cu istoria universală și literatura germană, dar cunoșteau foarte puține despre moștenirea istorică și culturală românească¹⁸.

Intelctualii progresiști, studenții români s-au implicat și în propaganda politică și alegerea dr. Gheorghe Popovici, fost președinte al *Junimii* ca deputat în parlamentul de la Viena, în 1898, a fost chiar considerată ca o victorie la care Societatea contribuise mult. În raportul anual asupra activității desfășurate Dragoș Bumbac menționa cu mândrie: „*Junimea* și-a câștigat respectul și iubirea tuturor românilor, însă și persecutări și șicane din partea celor care tremură în fața posibilității că și românii bucovineni se trezesc din letargia seculară”¹⁹. Și, într-adevăr, toate activitățile organizate în orașe și sate, precum: conferințe, având ca subiecte teme din istoria și literatura națională, spectacolele dramatice, recitalurile muzicale, care includeau doar lucrări românești, serbările comemorative ale personalităților românești, petrecerile organizate la sate, unde se cânta și se dansa românește, toate se înscriau într-o strategie a promovării conștiinței de neam.

Privită de membrii săi ca o adevărată școală a românismului „*Junimea* luptă pentru trezirea poporului din letargia sa seculară, readeptarea simțului național și oțelirea forțelor spirituale”, pentru că „A lupta sub această egidă e datoria fiecărui român bun...”, după cum sublinia Teofil Tarnovschi în 1900, la 10 noiembrie, cu prilejul bilanțului pe anul trecut²⁰. Pentru a răspândi însă cunoștințele legate de devenirea poporului român, studenții trebuiau, mai întâi să și le însușească ei înșiși, *Junimea* având un rol esențial în aceasta.

Conștienți de pericolul înstrăinării, al pierderii tradițiilor în cadrul imperiului, junimenii căutau să păstreze mereu, în cugetul poporului,

¹⁶ *Ibidem*, f. 52.

¹⁷ *Ibidem*, f. 60-61.

¹⁸ xxx *Raportul Societății...*, p. 21.

¹⁹ *Ibidem*, p. 23.

²⁰ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 12, f. 149 v.

trecutul românesc. Astfel, în anul universitar 1900-1901, an bogat în „întreprinderi sociale, manifestări naționale și propagandă culturală”²¹, a fost celebrată amintirea lui Mihai Vitezul „care înainte de trei sute (de) ani și-a văzut pentru o clipă visul său devenit faptă”²², în același an fiind comemorat și Vasile Alecsandri. Se căuta astfel să se combată cosmopolitismul promovat de autoritățile imperiale, făcându-se apel la trecutul istoric al românilor, la mândria națională. Raportul Societății pe 1901 sublinia acestea: „Românul a fost odată avant-garda pusă la hotarul puternic...spre a despărți omenirea cu lege și ideal de chaosul barbarilor. Pus de soarte în cel mai greu loc al apărării, s-au izbit în el, fără a-l clinti, torențele sălbatice...Și s-a înfipt pe veci în Carpați, pentru ca mai târziu să aducă creștinătății acele servicii care le aduse lumii antice”. Ideea legitimității drepturilor românilor este, de asemenea subliniată: „Ființa poporului român e de a fi, cu fiziognomia lui de popor romanic, pe locul stăpânit de dânsul neântrerupt, contribuind totodată la binele și armonia generală a omenirii”²³.

Renașterea națională a românilor din acel colț al Imperiului Austro-Ungar a stat fără încetare în centrul preocupărilor Societății Academice. „În istoria renașterii naționale a poporului român ocupă și *Junimea* locul ei modest” - arăta Maximilian Hacman la 17 noiembrie 1902. Și adăuga viitorul profesor universitar: „Violarea sfântului drept de existență pe pământul strămoșesc era negura cea deasă, împiedica orice dezvoltare culturală a românilor. Abia în timpul din urmă și-au asigurat acest drept... și românul se simțeste tare, își va apăra limba, țara și națiunea contra atacurilor vrăjmașe. Pe vecie e înfipt în vârful Carpaților stindardul tricolor”²⁴.

Studentii înțelegeau că înființarea *Junimii* urmărise formarea tineretului intelectual român din Bucovina în spirit național și au căutat mereu să contribuie la împlinirea năzuințelor neamului căruia îi aparțineau²⁵. Meritele junilor “academici” erau incontestabile și recunoscute, fapt care s-a concretizat și în felul în care a fost sărbătorită *Junimea* la cea de-a douzecișicincea aniversare a sa. „Români de la noi, frați din țara liberă (întâia dată), Ardeal, Banat, Ungaria și chiar din Macedonia îndepărtată” au adus societății studențești dovezi de prețuire și afecțiune.

Comemorarea a patru sute de ani de la stingerea din viață a lui Ștefan cel Mare, tot în 1904, a fost încă un prilej pentru a se arăta *Junimii*

²¹ xxx *Raportul Societății.....*, p. 26.

²² Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 12, f. 158.

²³ *Ibidem*, f. 157.

²⁴ *Ibidem*, f. 170.

²⁵ *Ibidem*, f. 173 v.

un semn de prețuire pentru activitatea depusă, prin nominalizarea în comitetul executiv al serbării²⁶.

Junimenii și-au continuat activitatea în același spirit, pe direcția cultural-națională, în rândul meseriașilor și a țăranilor români, a căror ridicare economică au sprijinit-o. După anul 1892, de exemplu, Societatea a sprijinit înființarea la sate a cabinetelor de lectură și a băncilor populare. În același timp *Junimea* nu a rămas niciodată pasivă în confruntarea cu autoritățile habsburgice pentru drepturile românilor. Mișcarea memorandistă a fost sprijinită de membrii Societății; delegați ai acestora au participat, în 1904, la procesul de la Cluj; junimenii au fost în fruntea celor ce apărau tricolorul românesc în 1998-1899; la manifestările de protest împotriva germanismului profesorilor universitari din Cernăuți, din 1900, urmașii arborosenilor erau tot în frunte; profesorul Nicolae Iorga, căruia i s-a interzis accesul în Bucovina în 1908, a fost ales ca membru de onoare al asociației²⁷.

Avea deci dreptate Ion Nistor să afirme, într-o scrisoare din 1909: „E doară *Junimea* societatea în care mi-am făcut școala românească”²⁸.

Aniversarea a treizeci de ani de la înființarea *Societății Academice Junimea* din Cernăuți, avea să aducă în capitala Bucovinei personalități de prestigiu ale intelectualității românești precum: N. Iorga, S. Mehedinți, M. Sadoveanu, C. Stere, Șt. O. Iosif, D. Anghel, delegați ai studenților români din toate provinciile românești.

Inițiativa lui T. Stefanelli, de a înființa, la 3 aprilie 1991, „Clubul membrilor emeritați a *Societății Academice Junimea* a adus un spor de înfăptuire și noi posibilități de manifestare. Foștii membri activi puteau astfel să se manifeste în cadrul organizat al Societății chiar și după încheierea studiilor universitare²⁹.

Între mijloacele de propagandă cele mai eficiente ale junimenilor merită să fie amintite publicațiile editate de aceștia: *Tinerimea română*, *Junimea literară*, *Deșteptarea*, *Broscoiul*, *Cociorva*, *Urzica*, *Hacu*.

Junimea a fost o adevărată *alma mater* a societăților studențești românești din Cernăuți. Astfel, în 1880 un grup de junimeni înființa Întrunirea Academică *Bucovina*, în 1881 alți junimeni fondau Societatea de cîntare *Armonia*, în 1905 alți foști membri ai Societății întemeiau

²⁶ *Ibidem*, f. 179 v –180.

²⁷ Em. D. Petrovici, *op. cit.*, p. 367.

²⁸ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 12, f. 120, 120 v.

²⁹ xxx *Raportul Societății*..., p. 33.

Societatea *Dacia*, iar în 1909 un grup de studenți din cadrul Bucovinei înființau Societatea *Moldova*.

Contactele dintre membrii *Junimii* și cei ai unor asociații similare au fost destul de strânse. Astfel, în 1914 se întrețineau legături cu *România Jună*, *Carmen Sylva - Graz*, *Patria - München*, *Petru Maior - Budapesta*, *Centrul studențesc - Berlin*, *Junimea - Craiova*, *Tinerimea română* și cu aproape toate societățile românești din Bucovina, precum: *Școala românească*, *Societatea pentru cultură*, *Damele române*, *Răzeșii și mazilii*, *Lumina*, *Armonia*, *Româncuțele*, *Cetățenii români*, *Dacia*, *Bucovina*, *Moldova*, *Academia Ortodoxă* multe dintre *Arcășii* și *Cluburile române*³⁰.

Izbucnirea primului război mondial avea să aducă o întrerupere în activitatea Societății, cel puțin în formele de activitate organizate. Studenții români din Bucovina erau conștienți de perspectivele pe care le deschidea conflagrația. „Asta-i război și dezrobire!”- exclama Gheorghe Pridie, la 28 iunie 1914, aducând junimenilor vestea atentatului de la Sarajevo. Președintele de onoare al Societății, Arcadie Dugan, împreună cu Ion Sahlean s-au adresat lui Dionise Bejan, conducătorul *Societății pentru cultură*, predându-i acestuia cheile de la sediul *Junimii* și rugându-l să aibă grijă de patrimoniu³¹. Steagul Societății a fost luat de G. Gallin și depus la Academia Română.

O dată declanșat războiul, comandantul militar al Bucovinei, colonelul Fischer, a dispus luarea de măsuri polițienești și administrative pentru a reduce la tăcere manifestările naționale, acestea punând în pericol integritatea Imperiului habsburgic. Toate aceste restricții nu au făcut însă decât să înlocuiască formele de acțiune din timp de pace cu altele, adaptate noilor condiții. Cel mai adesea era folosită propaganda directă, intelectualitatea bucovineană folosind orice prilej pentru a face propagandă națională, pentru a promova ideea realizării României Mari³².

Mulți dintre junimeni au trecut în România, depunând apoi eforturi susținute pentru intrarea țării în război. Dintre aceștia o parte s-au înrolat în armata română, unii căzând în bătăliile purtate. Între mulți alții consemnăm numele lui Ion Grămadă, Lascăr Luția, Teodor Turturean, Iustin Breabăn, căzuți la Cireșoaia, Neajlov, Oituz și Mărășești. Alți foști junimeni, precum Iancu Nistor, Gh. Tofan, Emilian Slușanschi, Iorgu G. Toma, Aurel Morariu ș.a. au făcut o puternică propagandă pentru Marea Unire.

³⁰ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 17, f. 68.

³¹ xxx *Raportul Societății...*, p. 36.

³² I. Dîrdală, *Conștiința națională a românilor bucovineni*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol*, XII, Iași, 1975, p. 185.

În Bucovina ideea unirii, pentru care *Junimea* militase constant de la înființare, capătă tot mai multă putere, transformându-se în timpul războiului într-o puternică mișcare politico-națională, după cum constata un magistrat austriac la 17 octombrie 1918³³. La acea dată în satele din Nord-Vestul Moldovei, țăranii și intelectualii cântau și dansau „Hora Unirii”. Lupta pentru reîntregirea României avea să fie încununată, la 28 noiembrie 1918, prin hotărârea Congresului reprezentanților populației din Bucovina, care decidea unirea vechii provincii românești cu țara.

În toamna anului 1918 sediul *Junimii*, prădat în timpul războiului de austrieci, este pus la dispoziția gazetei „Glasul Bucovinei”, până în anul 1919³⁴.

La începutul anului 1919 studențimea bucovineană se afla sub îndrumarea doctorului în teologie I. Vască. Se organizau festivaluri, baluri, întruniri, dar vechile societăți studențești rămăneau încă inactive. La un moment dat a apărut în presă un apel, al unor tineri absolvenți de liceu, pentru înființarea unei societăți academice. Centrul studențesc *Arboroasa* nu s-a bucurat însă de adeviziunea celor ce făcuseră parte din Societățile existente înainte de război. Ei doreau reînființarea organizațiilor lor și au și înfăptuit-o³⁵.

La 11 mai 1919 Gh. Tr. Gallin și Eugeniu Reus - Mârza, ambii ofițeri în armata română, au convocat o adunare generală extraordinară a *Societății Academice Junimea din Cernăuți*. La ordinea de zi erau două puncte: alegerea comitetului și eventualia. Se motiva că desființarea Societății, dacă ar fi să se facă „se poate vota numai de plenul Junimii, care trebuie reactivată și trebuie să aibă și un comitet în fruntea sa”³⁶. Adunarea generală a decis însă continuarea activității. Cu același prilej, Arcadie Dugan, delegatul membrilor emeritați, proclamă „independența societății de orice partid politic”. Profesorul a rămas ca îndrumător al noii *Junimi*, redevenind chiar membru activ. De menționat că la reconstituirea Societății au participat 69 de persoane, între care 11 membri vechi, zece membri noi, 47 de fucși (novici) și cel care tocmai a fost pomenit³⁷. Era un început promițător. Reactivarea vechii asociații s-a bucurat de frumoase ecouri.

³³ T. Bălan, *Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial 1914-1918*, Cernăuți, 1923, p. 210.

³⁴ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 4, f. 264.

³⁵ *Ibidem*, f. 266.

³⁶ *Ibidem*, f. 265.

³⁷ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 36, f. 26.

Astfel, la 7 iulie 1919 profesorul Ion Petrovici, de la Iași, scria: „*Junimea* și după război trebuie să rămână sub arme, mobilizată, căci ea a fost un zid de apărare în Bucovina, precum Mărășești în Moldova”³⁸. La rândul său, Dimitrie Onciul, primit de junimeni la 18 mai 1920 în cabinetul de lectură, scria în Cartea vizitatorilor: „Vizitând astăzi, după intrarea triumfală a primului Rege al tuturor românilor în „țara mândră a fagilor” reunită cu Patria mamă și recucerită pentru totdeauna culturii românești, vizitând Societatea *Junimea*, în care am petrecut anii cei mai frumoși ai vieții mele ca student, am fost însuflețit de spiritul ce am găsit că sălășluște între membrii ei. Îi urez din suflet ca în acest spirit să continue a lucra pentru idealurile în a căror serviciu a trăit și luptat până acum, în al căror semn am învins și vom învinge”³⁹.

Căutând să se conformeze principiului potrivit căruia „studentul român trebuie să rămâie independent de orice curent politic, să lucreze în direcțiunea cultural-națională”, *Junimea* reia tradiția manifestărilor organizate în orașe și sate, prezentând mici spectacole corale sau dramatice, susținând conferințe pe teme științifice, literare sau istorice, sprijinind deschiderea de cabinete de lectură la sate, făcând excursii de propagandă culturală în Basarabia⁴⁰ ș.a.m.d. Un sprijin substanțial în desfășurarea activităților venea din partea *Clubului membrilor emeritați al Societății Academice Junimea*, aflat sub președinția lui Eusebiu Antonovici.

Numărul membrilor Societății crește cu repeziciune, în 1920 înregistrându-se 108 membri activi, 75 membri emeritați și 28 membri fondatori⁴¹.

În anul 1920 se decide modificarea examenului de intrare în rândurile *Junimii*. În locul istoriei naționale și a literaturii române, acum obligatorii pentru examenul de bacalaureat, sunt introduse istoria Societății și a vieții studențești „căci tânărul student trebuie să fie pe deplin informat ce rol a avut și-l va avea studențimea în viața poporului nostru; el trebuie să cunoască cerințele timpului, să cunoască dușmani și prieteni, să ție la tradiție, consfințită prin decenii”⁴².

Anul administrativ 1920-1921 înregistra, ca evenimente deosebite în existența *Junimii*, reapariția *Junimii literare*, sub redacția lui

³⁸ xxx *Raportul Societății...*, p. 40.

³⁹ *Ibidem*, p. 45.

⁴⁰ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 4, p. 280.

⁴¹ *Ibidem*, f. 275.

⁴² xxx *Raportul Societății...*, p. 46.

Voievodica, a *Deșteptării*, condusă de I. Iacoban, a gazetelor umoristice *Hacu* și *Cârliagașul*, înființarea Bibliotecii de studiu „Lascăr Luția”, precum și vizitele a două mari personalități ale scenei românești: Agatha Bârsescu și Marioara Voiculescu. Numărul membrilor activi crescuse la 134⁴³. Aceștia își orientau activitatea, în special asupra organizării de șezători literare, a unor serate cu program de divertisment dar și cultural, o deosebită atenție fiind acordată organizării Seratei Mari – adevărată sărbătoare a *Junimii*.

În climatul de efervescență de după război studenții primeau încurajări și îndemnuri pentru a-și continua activitatea din partea unor personalități recunoscute, precum Nicolae Iorga, care scria în 1922: „Dragii mei domni, pe umerii voștrii să se sprijine adevărata renaștere a neamului nostru în acea veche vatră care e Bucovina”⁴⁴.

Direcțiile de acțiune ale societății studențești sunt sintetizate, în 1923, de Ion Iacoban: „Din ruinele *Arboroasei* s-a ridicat ca un fenix *Junimea*. Părinții noștri au luptat pentru împlinirea visului nostru național, frați de-ai noștri au vărsat sângele lor pentru întregirea neamului, nouă ne rămâne datoria sfântă de a crește oameni care să-și dea seama că să nu fi fost în zadar întregul eroism și sângele vărsat, să apărăm țara de dușmani interni, să creștem poporul și să ridicăm patria, mijlocitoare între Apus și Răsărit.

Munca noastră trebuie să aducă roade generațiilor viitoare, să formăm deci, după împlinirea visului de aur, altă tradiție, să creștem dascălii precum în trecut am crescut soldații”⁴⁵.

Scopul propus este generos dar apar deja în luările de poziție ale studenților semnele orientărilor de dreapta, care se vor accentua din ce în ce mai mult, mai ales în rândurile intelectualilor tineri.

Oricum, definirea scopului și căutarea mijloacelor de acțiune erau o preocupare constantă a membrilor *Junimii*. În raportul său din 1 noiembrie 1924, președintele societății arăta că activitatea junimenilor își avea izvorul în „dragostea sinceră și înflăcărată pentru patrie, limbă și neam”. Se afirma, de asemenea, că înființarea *Junimii* a avut scopul „de a vedea pe toți tinerii studenți români întruniți într-o corporațiune bine consolidată care să recruteze națiunii române bărbați cu caracter și cu sentimente românești”; se sublinia iarăși că „de când a fost înființată ea

⁴³ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 4, f. 284, 285.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 292 - 293.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 300-301.

(*Junimea*) cunoaște numai o singură cale: trezirea sentimentului național în sufletele tinerilor studenți”⁴⁶.

„Luminarea poporului de la sate” devine un „punct foarte important” în preocupările studenților, numărul mare al activităților organizate în mediul rural și sprijinirea cabinetelor sătești de lectură fiind dovezi clare în acest sens⁴⁷. Toate cele cinci secții (literară, muzicală, teatrală, juridico-economică, și sportivă) contribuie, prin forme de manifestare specifice, la îndeplinirea programului propus.

Studenții bucovineni nu au rămas însă izolați ci s-au implicat în mișcarea studențească națională, spunându-și punctul de vedere ori de câte ori au avut ocazia. Participarea la Congresul de la Blaj din 15 mai 1925 a reprezentat o asemenea ocazie. Tit Cristurean a exprimat aici, încă o dată, atașamentul tineretului bucovinean față de valorile spiritualității românești⁴⁸.

De altfel, tinerii nu făceau decât să răspundă cerințelor formulate în statutul societății, care la articolul doi, referitor la scopul acesteia prevedea următoarele:

- a) Creșterea și cultivarea sentimentelor de dragoste pentru patrie și neam, atât în sânul societății cât și în afară de societate.
- b) Perfecționarea membrilor pe orice teren cultural și științific.
- c) Răspândirea culturii naționale în masele poporului.
- d) Ajutorarea membrilor lipsiți de mijloace.
- e) Apărarea intereselor studențești românești.
- f) Creșterea spiritului de societate.

În capitolul al III-lea al statutului se specificau mijloacele prin care *Junimea* înțelegea să-și realizeze scopurile⁴⁹:

- a) Prin ținerea de conferințe de conținut patriotic, atât din partea membrilor cât și din partea altor binevoitori ai societății, deșteptând astfel interesul membrilor pentru tot ce-i românesc.
- b) I. Prin discursuri literare și științifice, ținute de membri și alți binevoitori ai societății.

II. Prin publicări literare, științifice și susținerea unui cabinet de lectură și a unei biblioteci.

⁴⁶ *Ibidem*, ds. 17, f. 82.

⁴⁷ *Ibidem*, ds. 4, f. 325.

⁴⁸ *Ibidem*, ds. 25, f. 10.

⁴⁹ xxx *Raportul Societății...*, p. 118 și urm.

c) Prin înființarea de biblioteci și cabinete de lectură pe la sate, ținerea de conferințe populare, tratând mai cu seamă chestiuni economice, aranjarea de petreceri populare, producțiuni muzicale, teatrale etc.

d) Acordând ajutor în bani, când împrumuturi în bani, fără procente; prin susținerea unei biblioteci de studiu pentru membrii societății; prin orice mijloace i-ar sta societății la dispoziție.

e) Prin aranjarea de petreceri, serate și excursiuni.

f) Prin reprezentări teatrale, producții muzicale și prin declamațiuni.

În sfera de preocupări a junimenilor intră acum și localitățile din Basarabia, în care aceștia își fac simțită prezența.

Totodată, în luările de poziții ale reprezentanților studenților din Cernăuți se fac simțite tot mai puternice accente naționaliste. Erau ecourile, resimțite în întreaga țară ale unor curente politice și de idei specifice perioadei interbelice.

Deceniile al treilea și al patrulea au marcat, la noi, apariția unor orientări de dreapta. Se manifesta încă un curent antebelic, ușor demodat, cuzismul; începe să se manifeste legionarismul, profesorul Nae Ionescu, de la înălțimea catedrei universitare, întreprinde a sa „spiritualizare a legionarismului”; Mihail Manoilescu își promovează corporatismul, iar Nechifor Crainic face apologia statului etnocratic. Cu diferențe de nuanță toate acestea aveau în comun naționalismul extern, apelul la tradiționalism și ortodoxism⁵⁰.

Se manifestau, fără îndoială, cu pregnanță și G. Ibrăileanu, prin revista *Viața românească*, promovând principii democratice, sau Eugen Lovinescu, promovând sincronismul, prin *Zburătorul*; se manifestau curente precum constructivismul, avangardismul sau suprarealismul, având exponenți de marcă precum Brâncuși, Ion Vinea, A. Călugăru ș.a. Acestea însă aveau ecou mai curând în plan estetic sau literar.

Cert este că datorită unor personalități ca Nae Ionescu, N. Crainic, A. C. Cuza, orientările de dreapta au găsit o largă audiență în rândurile studenților.

Influența curentelor de idei menționate transpare și în formulările, în motivațiile junimenilor: „Scopul creării *Junimii* a fost de a da tineretului academic o creștere curat românească, de a dezvolta caractere ferme, neșovăitoare... căci programul ei este trezirea și întărirea simțului

⁵⁰ Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1995, p. 221.

național contra cosmopolitismului și slavismului”⁵¹. Adăuga apoi Constantin Jemna președintele din 1926 al Societății: ”Pământul țării românești, întregit prin mari jertfe, trebuie apărat.... Arma noastră este cultura.....Tăria hotarelor depinde de tăria sufletelor care le apără.”

Studentii considerau că *Junimea* era locul „în care arde focul sfânt al dragostei de neam și lege, credință în menirea istorică a poporului românesc...”.

Activitatea vechii societăți studențești se înviorează odată cu împlinirea a 50 de ani de la înființare. Sărbătorirea semicentenarului a fost o manifestare cu adevărat măreață și emoționantă, de față fiind personalități de primă importanță ale Bucovinei, delegați ai studenților de la societățile *Petru Maior*, *Academia Ortodoxă*, *Moldova întregită*, *Cercul studenților bucovineni din București*, *Bucovina*, *Dacia*, *Franconia*, *Teutonia* și reprezentanți ai arcășilor⁵².

Anul semicentenarului este și prilej de bilanț, prin glasul președintelui Laur Gârbu: „Menirea *Junimii* a fost de a trezi la luptă toate forțele poporului românesc din Bucovina și să contribuie astfel la păstrarea caracterului românesc al acestui pământ în care odihnesc oasele eroului de la Putna.... Pentru organizarea rezistenței naționale contra străinilor *Junimea* a desfășurat o intensă activitate pe toate terenurile vieții noastre sociale.

Bunul cel mai scump ce-l păstră Bucovina după detrunchierea ei de la trupul Moldovei, a fost bogata și frumoasa cultură moldovenească. Acest bun a vrut să ni-l smulgă pajura cu două capete....

Cu un entuziasm ce nu cunoaște margini și piedici, studențimea română a purtat facla culturii românești în toate satele și cătunele din Bucovina, înființând zeci de cabinete de lectură, biblioteci și arcășii. Această operă culturală a fost secundată și de o corespunzătoare activitate pentru consolidarea situației economice a țaranului român din Bucovina – băncile Raifeisen”⁵³.

După cum se vede, junimenii luau adesea legătura cu lumea satelor, dar și cu orășenii, sfera preocupărilor lor incluzând toate categoriile sociale. De altfel, Dragoș Vitencu, președintele din 1929 al Societății sublinia: „*Junimea* a dat neamului oameni ca: D. Onciul, Gh. Popovici, ș.a. și pe toți conducătorii culturali și politici ai Bucovinei de azi, ea a fost simbolul sufletului vibrant din Bucovina românească...

⁵¹ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 36, f. 47.

⁵² *Ibidem*, ds. 4, f. 387.

⁵³ xxx *Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți. Rraport anual 1927-1928*, Cernăuți, 1928, p. 7.

Puțini sunt intelectualii bucovineni - de la ministru până la cutare funcționar de birou - care să nu fi trecut prin *Junimea*⁵⁴. Studenții considerau că *Junimea* de după război trebuia să înfăptuiască „unirea sufletească” între cei de un neam și „să apere țara de dușmanii interni”, că năzuințele societății studențești erau înțelese și împărtășite de tineri este dovedit și de aderarea, numai în 1929, a o sută de noi membri.

Demnă urmașă a *Arboroasei*, societatea academică și-a însușit deviza „creșterii prin cultură”. În raportul de activitate pentru ani 1930-1934 se statua chiar: „Junimea este o școală de pătrundere în domeniul frumosului artistic și adâncire în domeniul adevărului științific și, mai ales, o școală de moravuri și caractere, o școală de emulație și avântare ce face acceptabil vieții pe unii și dă aripi de zbor talentelor cu meniri mai înalte. Este o școală de dezvoltare a spiritului de societate, de creare a omului public, care să fie apt de o muncă dezinteresată și jertfire de sine și nu numai de cea utilitaristă și imediat scontabilă în slujirea intereselor personale”⁵⁵.

Insistând asupra misiunii nobile de integrare a Bucovinei în contextul complex al României interbelice se insista asupra faptului că propaganda națională și culturală ar trebui să reprezinte scopul principal al oricărui student, al tuturor societăților studențești.

Tocmai în vederea împlinirii acestei meniri, o dată cu schimbarea statutului, în 1935, lua ființă secția de propagandă culturală⁵⁶, având scopul „de a răspândi cultura în straturile populației”.

În anul 1935 Societatea avea 294 de membri interni și 15 externi⁵⁷ care grupați în cele șase secții ale sale și-au urmărit cu asiduitate obiectivele.

Documentele de arhivă nu oferă, din păcate, informații referitoare la manifestările *Junimii* din perioada 1935-1938. Societatea și-a continuat însă activitatea pe aceleași coordonate. *Gazeta Glasul Bucovinei* inserează adesea știri privind conferințe, serbări, baluri, spectacole la care organizator era și societatea de care ne ocupăm. Unul dintre numeroasele exemple este „marea serbare de grădină” – ce a avut loc la 26 iunie 1938, din inițiativa *Junimii* și a *Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina*⁵⁸.

⁵⁴ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 4, f. 392.

⁵⁵ *Raportul Societății Academice „Junimea” din Cernăuți asupra anilor 1930/31-1933/34*, Cernăuți, 1934, p. 4.

⁵⁶ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 15, f. 22.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 25.

⁵⁸ *Glasul Bucovinei*, XXI, Cernăuți, 26 iunie 1938, p. 4.

În anul 1938 s-a sărbătorit și cea de-a 60 aniversare a *Junimii*⁵⁹. Din păcate însă, după șase decenii de prezență activă în arena luptei pentru afirmarea, promovarea și dezvoltarea valorilor culturii și istoriei naționale, societatea înființată la 7 decembrie 1878 își înceta existența. Atitudinea anarhistă a unora dintre membri, dezavuată în scris de circa 95% dintre junimeni, a fost motivul pentru desființare. Atitudinea „rebelilor” nu era decât rezultatul firesc al adoptării unor orientări extremiste, având pe atunci o largă răspândire în rândurile tineretului universitar.

La 24 octombrie 1958, Senatul Universității din Cernăuți, „sesizându-se de regretabilele incidente ce s-au produs cu ocazia inaugurării festive a cursurilor universitare” a decis suspendarea activității societăților studențești *Academia Ortodoxă, Junimea, Dacia, Arboroasa, Bucovina, și Moldova*⁶⁰.

Dictatura carlistă ar fi pus oricum capăt existenței asociațiilor studențești, dar extremismul manifestat de o parte din tinerii din universități a facilitat luarea deciziei.

Se încheiau astfel 60 de ani de existență activă ai unei organizații a cărei caracteristică principală a sintetizat-o cel mai bine profesorul Arcadie Dugan, cel mai consecvent membru și cel care i-a cunoscut cel mai bine realizările: „*Junimea* e societate academică română cu program cultural național”⁶¹.

JUNIMEA - THE STUDENTS' SOCIETY IN CERNAUTZI

Abstract

Founded on December 7, 1878, *JUNIMEA*, the Romanian students Society in Cernautzi continues and develops the national ideals of the Romanians in Bukovina, ideals that had been proclaimed by *The Academic Society ARBOROASA*, abusively dissolved by the Habsburg Empire. The slogan of the organization “union in thoughts/ union in God” seemed to refer to the words of *The Union Hora*, in 1859 and surely was the expression of the young Bukovineans' credo and believes.

⁵⁹ Idem, XXI, Cernăuți, 28 august 1938, p. 2.

⁶⁰ Idem, XXI, nr. 5464, 26 octombrie 1938, p. 1.

⁶¹ Arhivele Naționale Iași, *loc. cit.*, ds. 17, f. 64.

The platform of the Society, both in intentions and in achievements, was a national-cultural one. The aims of the Society were clearly expressed even from the beginnings of its activity: "... we have a special moral duty : to nourish the national feelings and strengthen the links to our nation".

A real school of education in the spirit of the national values, *Junimea* considered culture to be the most powerful instrument for the defense of the national being, for the awakening of and maintenance of the national conscience. In fact, on the occasion of the 25-th. anniversary it was stressed that the students belonging to the Society promoted the national language, literature and culture with much devotion, aiming to and succeeding to always keep alive the national flame in Bukovina, and militating in favor of the Union.

The first World War brought a brake in the activity of the Bukovinean *Junimea*. Many of its members crossed the border to Romania, intensely working for implying Romania in the war, for the accomplishment of the great Union, some of them even enrolling in the army.

The Society was brought back to life in 1919, adapting its principles to the new conditions. "Growth through culture" was the new slogan of the students and it was in this direction that *Junimea* continued its activity, remaining one of the most prominent components of the spiritual life in Bukovina up to 1938, keeping its prestige as a cultural settlement, justifying the mission it was founded for, the one of transmitting, promoting and developing the most valuable heritage of one nation: the national language, the national history, the national traditions and spirituality.